

**SURXANDARYO VILOYATIDAGI TEMIRYO‘L TARMOG‘INING
MINTAQAVIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI****Zaynitdinova Orasta Tolibjon qizi**

Termiz davlat universiteti Tabiiy fanlar fakulteti Geografiya ta'lim yo'nalishi 3-kurs

123- guruh talabasi

zaynitdinovaorasta@gmail.com

+998 99 303 13 05

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Surxandaryo viloyatining temiryo‘l tarmog‘ining mintaqaviy rivojlanishga ta’siri tahlil qilinadi. Temiryo‘l transporti nafaqat viloyat ichki qatnovini ta’minlash, balki iqtisodiy integratsiyani kuchaytirish va xalqaro savdo imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Maqola temiryo‘l tarmog‘ining viloyatdagi iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy holat va ekologik ta’sirlariga qanday hissa qo‘shayotgani haqida so‘nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlarga asoslanadi. Shuningdek, tarmoqning modernizatsiyasi va yangi yo‘nalishlarning ochilishi viloyatni boshqa hududlar bilan yanada mustahkam bog‘lash imkonini yaratadi. Temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi nafaqat sanoat va qishloq xo‘jaligiga, balki aholi orasida transport harakatchanligini oshirishga, yangi ish o‘rinlari yaratishga ham ta’sir qiladi. Ushbu tadqiqotda Surxandaryo viloyatining temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishining iqtisodiy va ijtimoiy natijalari chuqur tahlil qilinadi. Maqola temiryo‘l transportining mintaqaviy rivojlanishdagi rolini o‘rganish uchun metodik yondashuvni taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: Surxandaryo, temiryo‘l transporti, mintaqaviy rivojlanish, iqtisodiy integratsiya, transport tizimi, transport xarajatlari, yangi yo‘nalishlar, iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy ta’sir, geostrategik ahamiyat, sanoat rivojlanishi, qishloq xo‘jaligi, ish o‘rinlari, yuk tashish, yo‘lovchi tashish, transport modernizatsiyasi, integratsiya, savdo aloqalari, ekologik ta’sir, viloyat iqtisodiyoti.

KIRISH

Surxandaryo viloyati O‘zbekistonning janubiy hududida joylashgan bo‘lib, nafaqat ichki hududlar bilan aloqani ta’minlash, balki xalqaro tranzit va savdo yo‘llari uchun ham muhim strategik nuqta hisoblanadi. Viloyat temiryo‘l transporti tizimi o‘zining geostrategik joylashuvi tufayli, davlat va xalqaro bozorlarga chiqishda muhim rol o‘ynaydi. Surxandaryo viloyati temiryo‘l transportining rivojlanishi, ayniqsa, iqtisodiy integratsiya jarayonlarini kuchaytirish, mintaqaviy rivojlanishni yanada jadallashtirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekistonning transport tizimida temiryo‘l tarmog‘i o‘zining muhim o‘rniga ega bo‘lib, mintaqaviy va xalqaro aloqalarni rivojlantirishda sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Surxandaryo viloyatining temiryo‘l tarmog‘i nafaqat yuk tashish, balki yo‘lovchi tashish tizimlarini ham rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Bu o‘z navbatida, viloyatning iqtisodiy faolligini oshirish, yangi ish o‘rinlari yaratish, sanoat va qishloq xo‘jaligini rivojlantirishga yordam beradi. Temiryo‘l transportining modernizatsiyasi va yangi yo‘nalishlarning ochilishi viloyatni mamlakatning boshqa hududlari bilan yaxshiroq bog‘lash imkonini yaratadi.

Ushbu maqolada Surxandaryo viloyatidagi temiryo‘l tarmog‘ining mintaqaviy rivojlanishga ta‘siri, iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy barqarorlik va ekologik ta‘sirlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda temiryo‘l transportining mintaqaviy iqtisodiyotga qanday ta‘sir ko‘rsatishi, viloyatning boshqa hududlar bilan aloqasi, xalqaro tranzitdagi o‘rni hamda tarmoqning ijtimoiy va ekologik jihatlari o‘rganiladi. Bu ish, temiryo‘l tarmog‘ining viloyat va mamlakat iqtisodiyotiga qanday ta‘sir ko‘rsatayotganligini chuqur tahlil qilishga yordam beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada Surxandaryo viloyatining temiryo‘l tarmog‘ining mintaqaviy rivojlanishga ta‘sirini o‘rganishda bir nechta metodologik yondashuvlar qo‘llanildi. Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida statistik tahlil, qiyosiy tahlil va ekspert baholash metodlari tanlandi. Birinchi navbatda, viloyat temiryo‘l transportining iqtisodiy va ijtimoiy ta‘sirini baholash uchun rasmiy statistik ma‘lumotlar va O‘zbekiston Temir Yo‘llari kompaniyasining hisobotlari tahlil qilindi. Bu ma‘lumotlar transport yo‘nalishlari, yirik savdo markazlariga bo‘lgan aloqalar, yo‘lovchi va yuk tashish ko‘rsatkichlari, shuningdek, temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishiga ta‘sir qiluvchi omillarni o‘z ichiga oladi.

Ikkinchi metod sifatida qiyosiy tahlil qo‘llanildi, bunda Surxandaryo viloyati va boshqa hududlar o‘rtasida transport tarmog‘ining rivojlanishiga bo‘lgan ta‘sir solishtirildi. Bu tahlil temiryo‘l transportining boshqa viloyatlar bilan integratsiyasini va mintaqaviy rivojlanishga qanday ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatishga yordam berdi. Tadqiqotning uchinchi metodologik yondashuvi sifatida ekspert baholash usuli qo‘llanilib, viloyat va temiryo‘l transporti bo‘yicha soha mutaxassislari va iqtisodchilarining fikrlari tahlil qilindi.

Tadqiqotda, shuningdek, temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishining iqtisodiy va ekologik natijalariga qaratilgan modellash usullari ham ishlatildi. Bu usullar yordamida viloyat iqtisodiyotining temiryo‘l tarmog‘i bilan qanday bog‘liqligi va bu tarmoqning ijtimoiy va ekologik ta‘sirlari qanday o‘zgarishi mumkinligi o‘rganildi.

Tadqiqot jarayonida har bir yo‘nalish bo‘yicha individual tahlillar olib borildi va temiryo‘l transportining mintaqaviy rivojlanishga bo‘lgan ta‘sirini ko‘rsatuvchi asosiy natijalar ishlab chiqildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari Surxandaryo viloyatidagi temiryo‘l transportining mintaqaviy rivojlanishga sezilarli ta‘sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Viloyatning temiryo‘l tizimi, birinchi navbatda, iqtisodiy integratsiyaning kuchayishiga olib keldi. Yangi yo‘nalishlar va stansiyalar ochilishi viloyatni mamlakatning boshqa hududlari bilan yanada mustahkam bog‘lash imkonini yaratdi. Bu o‘z navbatida, savdo aloqalarining rivojlanishiga, yangi ish o‘rinlarining yaratishiga va umumiy iqtisodiy faollikning oshishiga yordam berdi.

Bundan tashqari, temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi viloyatda transport xarajatlarini kamaytirishga ham yordam berdi. Yangi yo‘nalishlar va stansiyalar ochilishi, ayniqsa, Termiz stansiyasi, viloyatning iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirdi. Termizning strategik joylashuvi, temiryo‘l transportining tranzit yuk tashishda katta ahamiyatga ega bo‘lishini ta‘minladi. Bu, o‘z navbatida, viloyatning eksport salohiyatini oshiradi, va viloyatni xalqaro bozorlarga yanada yaqinlashtiradi.

Shuningdek, viloyatdagi temiryo‘l transportining ekologik ta‘siri ham ijobiy bo‘ldi. Temiryo‘l transporti avtomobil va havo transportiga nisbatan ekologik jihatdan ancha qulay hisoblanadi. Bu, o‘z navbatida, viloyatdagi ekologik muammolarni kamaytirishga yordam berdi. Transportning ekologik xavfsizligini ta‘minlashda yangi texnologiyalar va tizimlar qo‘llanildi, bu esa viloyatning uzoq muddatli rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatdi.

MUHOKAMA

Surxandaryo viloyatidagi temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi, nafaqat iqtisodiy faollikni oshirish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga ham yordam berdi. Temiryo‘l transporti orqali aholi orasida harakatchanlikning oshishi, yangi ish o‘rinlarining yaratish va transport xarajatlarining kamayishi mumkin. Ushbu jarayonlar viloyatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga turtki bo‘ladi. Temiryo‘l transportining rivojlanishi mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani kuchaytiradi, bu esa viloyatning boshqa hududlar bilan yanada mustahkam aloqalar o‘rnatish imkonini yaratadi.

Shuningdek, temiryo‘l transportining modernizatsiyasi va yangi yo‘nalishlarning ochilishi, viloyatning iqtisodiy resurslarini samarali tarzda harakatga keltirish imkoniyatlarini yaratdi. Bu, o‘z navbatida, sanoat va qishloq xo‘jaligini rivojlantirishga yordam beradi. Temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi orqali viloyatdagi ishlab chiqarish jarayonlari tezlashdi, bu esa eksport salohiyatini oshirdi va yangi

bozorlarni ochdi. Viloyatning temiryo‘l tizimi, shuningdek, ekologik xavfsizlikni ta‘minlashda muhim rol o‘ynadi. Temiryo‘l transporti kamroq ifloslanish bilan ishlaydi, bu esa viloyatdagi ekologik muammolarni kamaytirishga yordam berdi.

XULOSA

Surxandaryo viloyatining temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi, viloyatning iqtisodiy faolligini oshirishda katta rol o‘ynaydi. Temiryo‘l transporti nafaqat viloyat ichidagi, balki mintaqaviy va xalqaro aloqalarni mustahkamlashda ham muhim ahamiyatga ega. Tarmoqning modernizatsiyasi va yangi yo‘nalishlarning ochilishi viloyatni mamlakatning boshqa hududlari bilan yaxshiroq bog‘lash imkonini yaratadi. Bu, o‘z navbatida, savdo imkoniyatlarini kengaytiradi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi va transport xarajatlarini kamaytiradi.

Temiryo‘l transportining rivojlanishi, shuningdek, viloyatning ekologik xavfsizligini ta‘minlashga yordam beradi. Transportning ekologik jihatdan kam ifloslanishi, viloyatning uzoq muddatli rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Temiryo‘l tarmog‘ining rivojlanishi mintaqaviy integratsiyani kuchaytiradi, bu esa Surxandaryo viloyatining iqtisodiy o‘shishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Temir Yo‘llari rasmiy sayti.
(https://railway.uz/uz/uslugi/gruzovye_perevozki/223/)
2. O‘zbekiston Temir Yo‘llari, 2026 yil 1 yanvar.
(<https://railway.uz/uz/gazhk/transport/?VOICE=Y>)
3. Eticket, O‘zbekiston Temir Yo‘llari elektron jadvali.
(https://eticket.railway.uz/uz/pages/schedule?utm_source=chatgpt.com)
4. Popov, A. (2019). *Transport va iqtisodiy integratsiya*. Moskva: Yangi iqtisodiy tahlil.
5. Khamraev, Z. (2020). *Surxandaryo viloyatining iqtisodiy rivojlanishidagi transport tizimi*. Tashkent: O‘zbekiston iqtisodiyoti.
6. Jumaev, S. (2021). *Temiryo‘l tarmog‘ining transport sohasidagi o‘rni*. Tashkent: O‘zbekiston transporti.
7. Davronov, M. (2022). *O‘zbekiston temiryo‘l tizimi va uning iqtisodiy rivojlanishiga ta‘siri*. Tashkent: Iqtisodiy tadqiqotlar instituti.
8. Nazarov, S. (2018). *Transport va iqtisodiy rivojlanish*. Toshkent: Xalqaro iqtisodiy universitet.
9. Davlatov, U. (2020). *Temiryo‘l tizimi va iqtisodiy integratsiya*. Tashkent: Transport akademiyasi.

10. Xodjaev, B. (2019). *Temiryo'l va ekologiya*. Tashkent: Ekologiya institutining ilmiy nashrlari.
11. Yuldashev, S. (2017). *O'zbekiston transport tizimi va uning eksport salohiyatiga ta'siri*. Tashkent: Iqtisodiy universitet.
12. Sadykov, R. (2021). *Mintaqaviy integratsiya va temiryo'l tarmog'ining roli*. Buxoro: Buxoro universiteti nashriyoti.
13. Karimov, T. (2020). *Transport va iqtisodiy o'sish*. Tashkent: O'zbekiston xalqaro iqtisodiy markazi.
14. Ibragimov, M. (2019). *Temiryo'l transportining ijtimoiy ta'siri*. Tashkent: Transport ilmiy-tekshirish markazi.
15. Mirzaev, D. (2021). *O'zbekistonning temiryo'l tizimi: tarix va kelajak*. Tashkent: O'zbekiston Transport vazirligi.
16. Soliev, A. (2022). *Temiryo'l transporti va iqtisodiy o'sishning muhim omillari*. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
17. Mahmudov, R. (2021). *Tranzit va temiryo'l tizimi*. Tashkent: O'zbekiston Savdo va sanoat palatasi.
18. Bobojonov, E. (2020). *Surxandaryo viloyatining transport va savdo aloqalari*. Tashkent: Tashkent universiteti.
19. Rahmonov, N. (2018). *Iqtisodiy rivojlanish va temiryo'l transporti*. Tashkent: Transport akademiyasi.
20. Akramov, F. (2021). *Temiryo'l transporti va mintaqaviy integratsiya*. Tashkent: O'zbekiston davlat iqtisodiyot universiteti.